

Nataša Cigoj Krstulović

Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Muzikološki inštitut

NAČELA IN PODOBE SLOVENSKEGA JAVNEGA GLASBENEGA IZOBRAŽEVANJA: PRIMER ŠOLE IN KONSERVATORIJA LJUBLJANSKE GLASBENE MATICE (1882–1926)

Izvleček

Šola ljubljanske Glasbene matice je bila v času od ustanovitve (1882) do podržavljenja njenega konservatorija (1926) osrednja in največja glasbeno-izobraževalna ustanova Slovencev. Članek obravnava etična in umetniška vodila, ki so se izražala v idejah njenega vodstva ter udeležanja na institucionalni in pedagoški ravni glasbenega izobraževanja. Razmerje med populizmom in folklorizmom po eni strani ter umetniškimi vodili po drugi strani, je prikazano v luči splošnih pogojev za glasbeno delo in cepitve ljubiteljskega in poklicnega glasbenega dela. Posebej je prikazano narodno in umetniško poslanstvo konservatorija Glasbene matice, ustanovljenega leta 1919.

Ključne besede: slovensko javno glasbeno izobraževanje, 19. stoletje, Ljubljana, šola Glasbene matice, konservatorij Glasbene matice

Abstract

Principles and Forms of Slovenian Public Music Education: The Case of Glasbena Matica Music School and Conservatory in Ljubljana (1882–1926)

During the time from its foundation (1882) to the nationalisation of its conservatory (1926), the Glasbena matica Music School was the central and the largest institution of music education of Slovenes. The paper deals with ethical and artistic guiding principles as expressed through the ideas of the school's leadership and implemented on the institutional and pedagogical levels of music education. The ratio between populism and folklorism on the one hand and artistic guiding principles on the other is presented in light of the general conditions for musical work and the concurrent division of amateur and professional music-making. Special emphasis is placed on the national and artistic mission of the Glasbena Matica Conservatory, which was established in 1919.

Keywords: Slovenian public musical education, nineteenth century, Ljubljana, Glasbena matica Music School, Glasbena Matica Conservatory

Zgodovina glasbenega izobraževanja v evropskem prostoru je odraz splošnega in glasbeno-zgodovinskega razvoja, ki je v preteklosti določeval institucionalne okvire ter načine poučevanja z glasbo in za glasbo (Richter 1997, Fend in Noiray 2005). Ob izpolnjevanju glasbenih ciljev so prosvetni nameni ostali pomembno načelo javnega glasbenega izobraževanja, ki je v posameznih zgodovinskih in kulturnih miljejih različno vplivalo na organizacijo in vsebino glasbenega pouka. Poleg potreb po izobraženih glasbenikih je bila pomembna spodbuda pri zasnovi javnih glasbenih šol na Slovenskem v 19. stoletju prav ideja o etičnih učinkih ukvarjanja z glasbo za posameznika in za skupnost posameznikov (za narod), ki se je razvila iz misli razsveteljencev, da mora biti splošna izobrazba dostopna čim širšemu sloju prebivalstva in iz prvih narodnostnih pobud, zaradi katerih je petje v domačem jeziku postalo sredstvo splošne in narodnostne vzgoje.

Ideja, da petje postane del splošnega šolskega curriculumuma oziroma del pouka otrok v ljudskih šolah, je bila pomembna spodbuda za oblikovanje tistega dela programa prve ljubljanske javne glasbene šole (Musikschule zu Laibach), ki je bil namenjen izobraževanju podeželskih učiteljev. Čeprav so ustanovitev te šole, ki je od 1816 delovala v okviru c. kr. vzorčne glavne šole (normalke), narekovale potrebe po izobraženih glasbenikih, pa je iz vsebine njenih ustanovnih določil razvidno, da cilj njenega delovanja ni bil usmerjen samo k temu, da »se glasbeni pouk [...] na splošno bolj razširi«, ampak da »ponudi tudi učiteljskim kandidatom s podeželja [...] priložnost, da se naučijo igranja na orgle in petja toliko, kolikor ga bodo potrebovali kot bodoči organisti in učitelji podeželskih šol« (Okoliš 2016: 32). Da je petje postalo sredstvo splošne, narodnostne in katoliške vzgoje Slovencev, razkriva tudi vsebina tedaj natisnjenih šolskih in cerkvenih pesmaric v slovenskem jeziku. Pouk na omenjeni šoli je sicer omogočal učiteljem pridobitev osnovne glasbene izobrazbe za poučevanje petja otrok v ljudskih šolah na podeželju, vendar v kvantitativnem in kvalitativnem pogledu ni pomembno prispeval k razvoju sistema glasbenega šolanja, potrebnega za izobrazbo in vzgojo ljubiteljskih in poklicnih glasbenikov, kar je razvidno tudi iz podrobnega zgodovinskega orisa Viktorja Steske (Steska 1929). Razlog za ukinitve prve javne ljubljanske glasbene šole je bila ustanovitev učiteljskega leta 1875, v katerem je poslej potekal tudi glasbeni pouk za bodoče učitelje.

Čeprav je bil glasbeni pouk v okviru šole ljubljanske Filharmonične družbe (Philharmonische Gesellschaft), delujoče sicer že od začetka dvajsetih let 19. stoletja, zaradi drugačnih ciljev organiziran z večjimi ambicijami kot na javni glasbeni šoli v okviru ljubljanske normalke, pa ni zadoščal za poklicno glasbeno udejstvovanje. Predmetnik in razporeditev učencev po predmetih sta bila odraz potreb ljubiteljske meščanske glasbene prakse. To kažejo tudi statistični podatki: v šolskem letu 1871/72 je glasbeno šolo Filharmonične družbe obiskovalo 22 učencev petja, 39 učencev klavirja in 21 učencev violine (*Neunter Jahres-Bericht der philharm. Gesellschaft in Laibach vom 1. Oktober 1871 bis letzten September 1872*: 23). Poleg glasbenih ciljev so ustanovitev nove javne glasbene šole v Ljubljani od sredine 19. stoletja narekovale tudi spremenjene zunajglasbene okoliščine in takrat spodbujene narodnostne težnje Slovencev za kulturno in institucionalno osamosvojitve ter njihova prizadevanja za negovanje narodnega – slovenskega jezika. Pouk na šoli Filharmonične družbe je namreč potekal v nemščini – državnem jeziku avstrijske monarhije, v katero so bile slovenske dežele vključene do leta 1918.

Ustanovitev glasbene šole, v kateri bi pouk potekal v slovenskem jeziku, je bila ena izmed nalog, ki si jo je zastavil narodnozavedni odbor ljubljanske Glasbene matice (odslej GM). To društvo je bilo ustanovljeno 1872, dobri dve desetletji po prelomnem letu 1848, šola je začela delovati leta 1882. Njen program je bil utemeljen na narodnostnih in prosvetnih načelih, vendar z namenom delovanja za glasbeni napredek. Že ob ustanovitvi društva si je

odbor zastavil dolgoročni cilj – ustanoviti konservatorij.¹ V prvih desetletjih, ki so bila bistvenega pomena ne le za razvoj glasbeno-izobraževalnega procesa v ožjem smislu, ampak tudi za glasbeno in kulturno življenje Slovencev nasploh, so delovanje šole GM usmerjala etična in umetniška načela. Organizacijska in vsebinska zasnova izobraževalnih smernic GM je bila rezultanta danih možnosti in usklajena s potrebami glasbene prakse. Vsebinsko pouka so poleg glasbenih ciljev zaznamovala tudi vodila kulturnega nacionalizma. Zavzemanje za čim bolj množično (ljubitelsko) ukvarjanje z glasbo (z zborovskim petjem) in za repertoar »v ljudskem duhu« sta bili načeli, ki sta zaznamovali idejno zgodovino evropskega, predvsem nemškega prostora, in narodnostne pobude, ki so se tam pojavile že v prvi polovici 19. stoletja. Namen pričujoče razprave je bil ugotoviti, kakšno je bilo razmerje etičnih in umetniških načel glasbenega izobraževanja na šoli GM v obdobju do podržavljenja njenega konservatorija (1926) ter kako se je izražalo v idejah njenega vodstva in udejanjalo na institucionalni in pedagoški ravni. Opisano problematiko bodo pomagali razjasniti odgovori na dva sklopa vprašanj: prvič, kako je šola GM prispevala k uveljavitvi slovenske glasbene kulture in kakšna je bila njena vloga v glasbenem življenju Slovencev, ter drugič, kako je šola GM prispevala k razvoju same glasbene umetnosti.

Institucionalna ureditev šole ljubljanske Glasbene matice

Gradivo za raziskovanje zgodovine šole ljubljanske GM sestavljajo društvena pravila, zapisniki, poročila z objavljenimi statističnimi podatki o predmetih, učencih ter učiteljih, sporedi javnih šolskih produkcij ter različni drugi dokumenti iz šolskega arhiva, med katerimi je smiselno izpostaviti tiste, ki pričajo o pomembnih zarezah v razvoju organizacije šolske dejavnosti do ustanovitve konservatorija. To so *Vodila »Glasbene Matice v Ljubljani« za gojence glasbene šole*, *Učni načrt šoli »Glasbene Matice« v Ljubljani* (1887), *Učni načrt* (1894), *Uredba za učiteljsko osebje Glasbene Matice* (1896) ter *Učni načrt* (1906).

Šola GM, ki je začela delovati deset let po ustanovitvi društva, je bila vseskozi ognjišče društvenega dela. Kljub skromnim začetkom sta se število učencev in predmetnik na šoli GM v primerjavi s šolo Filharmonične družbe vsako leto vidno širila (Budkovič 1992: 203–279). V prvem šolskem letu 1882/83 je pouk obiskovalo 14 učencev klavirja in 14 učencev violine, drugo leto se je število učencev skoraj podvojilo (50), tretje leto so imeli že 85 učencev, v šolskem letu 1886/87 je imela šola že več kot 200 učencev (upoštevani so tudi učenci zborovskega petja). Poleg pouka klavirja in violine so že drugo šolsko leto uvedli pouk petja in teorije, tretje leto pouk solopetja in drugih inštrumentov. Takrat so poleg violine in klavirja (slednjega že v petih razredih – stopnjah) poučevali tudi violo, violončelo, kontrabas, solopetje, teorijo in zborovsko petje. Uvajanje novih teoretičnih predmetov in širjenje inštrumentalnega pouka je potekalo postopoma, odvisno je bilo

¹ Po navedbah društvenega tajnika Vojteha Valente so že na prvem občnem zboru GM leta 1872 razpravljali o potrebi ustanovitve višjega glasbenega zavoda – konservatorija ali pa vsaj učilnice za organiste. Zavzemanje za narodno opredeljeno glasbo je zapisal odbor GM v prvih pravilih leta 1872 kot: »vsestransko podpirati in gojiti slovensko narodno glasbo« in namena kasneje ni spremenil. *Poročilo društva »Glasbene matice« v Ljubljani od časa ko se je društvo ustanovilo do 3. marca 1874*, str. 3; *Pravila Glasbene Matice v Ljubljani* (1872), str. 1.

predvsem od znanja in sposobnosti učiteljev, ki jih je odbor GM zaposlil, ter od zanimanja učencev.

Prva leta je šolsko delo nadzoroval kar društveni predsednik Fran Ravnihar, od šolskega leta 1886/87 pa je pionirsko delo prvega ravnatelja opravljal Fran Gerbič.² Pod Gerbičevim vodstvom je glasbeno izobraževanje na šoli GM dobro napredovalo, saj je skrbel za bogatitev učnih programov in pridobitev kvalitetnih učiteljev, sam pa je poučeval zborovsko petje, teorijo in harmonijo (do prihoda M. Hubada jeseni 1891), klavir in solopetje. Pomembna zunanja okoliščina, ki je pripomogla h kvalitativnem napredku društvene in šolske dejavnosti, je bil nakup lastne stavbe, v kateri so pričeli s poukom leta 1896. Do tedaj so namreč organizacijo pouka ovirale stalne selitve v različne najete prostore (Cigoj Krstulović 2015: 36–38). Tega leta so sprejeli tudi dokument *Uredba za učiteljsko osebje »Glasbene Matice«*, s katerim so uredili status, pravice in dolžnosti učiteljev in šolskega vodje ter organizacijo pouka. V šolskem letu 1906/7 se je vpisalo že 308 rednih in 84 izrednih učencev (samo v zboru), skupaj 392, poučevalo je 11 učiteljev (*Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani o 35. društvenem letu 1906/7*: 40), število učencev in učiteljev na šoli GM pa je še naraščalo in s tem do konca prve vojne in ustanovitve konservatorija nekajkrat presegllo število učencev na šoli Filharmonične družbe. Čeprav je Gerbič formalno ostal ravnatelj šole do smrti leta 1917, pa je strokovno vodstvo vse bolj prevzemal Matej Hubad, ki je postal leta 1919 tudi prvi ravnatelj konservatorija GM.

Značilnost prvega obdobja šole GM je bila tudi vpetost šolske dejavnosti v samo glasbeno življenje Ljubljane. Delovanje šole se je že od samega začetka izkazalo kot pomemben dosežek slovenskih kulturnih prizadevanj, kar so kazali letni javni nastopi (izpiti) učencev, ki so se jih udeleževali tudi pomembni narodno zavedni meščani, kulturniki in politiki.³ Nadarjeni učenci so od konca osemdesetih let 19. stoletja nastopali tudi na društvenih koncertih. Omeniti se zdi potrebno, da so na teh koncertih in komornih glasbenih večerih, ki jih je organizirala GM, nastopali nekateri zaposleni učitelji in s tem v poustvarjalnem pogledu prispevali h kvalitetnejšemu ljubljanskemu koncertnemu življenju.

2 Skromne razmere za šolsko in društveno dejavnost v prvih letih delovanja šole GM kaže tudi vrsta dolžnosti, ki jih moral Gerbič sprva opravljati: poučeval je zborovsko in solistično petje in klavir, opravljal dolžnosti vodje, vodil vsakoletne šolske produkcije ter javne letne izpite ter opravljal tudi vsa tajniška in blagajniška opravila: vpisoval učence, sestavljal njihove sezname, kataloge in druge zapisnike, pisal spričevala, pobiral vpisnino in šolnino, skrbel za šolski inventar in instrumente, vodil konference učiteljev in sestanke umetniškega odseka, opravljal vso korespondenco, itd. Poleg tega se je moral kot odbornik udeleževati društvenih sej, med letoma 1888 in 1892 je bil tudi knjižničar in urejeval šolski ter društveni arhiv. Cigoj Krstulović (2000), str. 129.

3 V drugem šolskem letu, marca 1884, so priredili javni nastop (izpit) učencev, ki je napolnil dvorano Narodne čitalnice. Pomembnost dogodka je poudarjala prisotnost deželnega predsednika Andreja Winklerja, župana Petra Grassellija in nekaterih deželnih poslancev. Nastop je navdušil poslušalce, predstavil glasbeno znanje učencev in bil hkrati odlična propaganda za šolo. *Slovenski narod* (1884), str. 2.

Populizem in folklorizem – vodili pevskega poučevanja najširših plasti

Izpolnjevanje zastavljene naloge »ustanavljanje pevsko-glasbenih šol«, zapisane v prvih pravih GM leta 1872, so usmerjala narodnostna in prosvetna načela, na podlagi katerih je temeljil program različnih društvenih dejavnosti. Pevsko poučevanje sta opazno zaznamovali dve didaktični vodili – populizem in folklorizem, se pravi prizadevanje za izobraževanje čim večjega števila ljubiteljskih glasbenikov (zborovskih pevcev) po vsem etničnem ozemlju po eni strani, in po drugi strani navdušenje za ljudsko pesem, preko katere se je krepila narodna in kulturna samozavest Slovencev. Zborovsko petje je bilo temelj glasbenega izobraževanja množice ljubiteljev, enostavne harmonizacije ljudskih pesmi za zbor oziroma zborovske skladbe v ljudskem duhu, ki jih je natisnila društvena založba in pošiljala članom po vsem slovenskem ozemlju, so bile primerno izhodišče za učenje manj izurjenih pevcev in pevk. Ljudska pesem, ki je bila od Herderja naprej propagandno sredstvo za širjenje narodne ideje, je bila primerno sredstvo za izobraževanje ne le podeželskega, ampak tudi meščanskega sloja.

Petje je zavzemalo pomemben delež učnih načrtov šole GM ter bilo izhodišče teoretičnega in instrumentalnega pouka. V okviru šole je deloval šolski, moški in mešani zbor. Zborovsko petje je bilo poleg teorije obvezno za vse učence šole GM. Nov zagon je šola dobila s prihodom M. Hubada leta 1891, ki je poslej kot učitelj zborovskega petja, solopetja in teorije ter kot koncertni vodja vplival na razvoj šolske in društvene dejavnosti. Hubad se je najbolj zapisal v zgodovinski spomin Slovencev kot učitelj in kot zborovodja, ki je z ljubiteljskim zborom GM pripravljala letne koncerte z umetniško zahtevnim vokalno-instrumentalnim repertoarjem, na katerih so nastopili tudi nadarjeni dijaki šolskega zbora in kot prireditelj ljudskih pesmi za koncertni oder.

Da je odbor ljubljansko GM pojmoval kot osrednje glasbeno društvo, ki mora poskrbeti za glasbeno izobraževanje Slovencev na vsem etničnem ozemlju, je razvidno iz prenovljenih pravil iz leta 1898, kjer je zapisana njena tretja naloga, da »ustanavlja slovenske glasbene šole na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem«. V istem letu je bila ustanovljena tudi prva podružnica v Novem mestu, leta 1900 v Gorici, leta 1909 pa so začele delovati podružnice v Celju, Kranju in Trstu. Ljubljanski odbor je svoje podružnice nadzoroval v organizacijskem in strokovnem pogledu in imel pravico imenovati učitelje na podružničnih šolah. Vsebina in oblika njihovega dela sta bili zasnovani po modelu matične šole, pouk je potekal po enotnih učnih načrtih ljubljanske GM.

Pouk klavirja, violine in solopetja – utrjevanje ljubiteljske meščanske glasbene prakse

Na šoli ljubljanske GM in tudi na njenih podružnicah je poleg zborovskega in solističnega petja najbolj napredoval pouk klavirja in violine, ki pa je tedaj še potekal v skupinah po 4 (po spolu ločeni) učenci. Pedagoška načela poučevanja so bila v prvih letih delovanja šole GM odvisna od znanja posameznih učiteljev, njim je bila v veliki meri prepuščena tudi izbira učnega gradiva. Prvi *Učni načrt šoli »Glasbene Matice« v Ljubljani*, ki ga je leta 1887 izdelal Gerbič, obsega deset tiskanih strani manjšega formata. Zajema le skromen

pregled učnega gradiva za pouk klavirja (že v osmih letnikih!) in solopetja (v petih letnikih), vsebine pouka teorije in harmonije, zborovskega petja, violine, godal in pihal ter skupnih vaj⁴ pa ta učni načrt še ni določal. To pomanjkljivost so odpravili leta 1894, ko je pričel veljati novi učni načrt. Izdelali so ga učitelji šole GM, ki so se šolali na Dunaju in v Pragi in se zgledovali po tamkajšnjih načrtih. Gerbič je izpopolnil načrt za solopetje, M. Hubad je sestavil učni načrt za splošno glasbeno teorijo, harmonijo, kontrapunkt, zborovsko petje in solopetje, Karel Jeraj za violino in Karel Hoffmeister za klavir (*Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani 1894: 13–23*). V primerjavi s predhodnim načrtom je ta načrt obsežnejši, pregled učnega gradiva za posamezne stopnje je bolj podroben. V pogledu kvalitativnega napredka glasbenega izobraževanja je potrebno omeniti, da je pouk violine obsegal že osem razredov in da so v tem učnem načrtu za klavirski pouk po končanem osmem razredu zapisali tudi program višje šole za nadarjene učence. Izpostaviti se zdi smiselno načrt teoretičnega pouka, saj se v primerjavi z današnjimi smernicami zdi bolj zahteven (zgoščen).

Poleg stalne preнове učnih načrtov si je odbor GM od samega začetka delovanja šole prizadeval tudi za izdelavo in natis izvornih učbenikov. Prvi učbeniki za pevski, klavirski, teoretični in violinski pouk so bili odraz potreb največjega števila učencev, a tudi znanja in izkušenj učiteljev. Za potrebe svoje glasbene šole so pri GM leta 1885 izdali Razingerjeve *Pevske vaje* (učbenik je sledil Weinwurmovi metodi), kasneje še štiri zvezke Foersterjeve *Teoretično-praktične klavirske šole* (1. in 2. zv. 1886, 3. zv. 1889 in 4. zv. 1890). Foersterjeva šola je bila obvezni učbenik za učence klavirja na šoli GM več desetletij in bila večkrat ponatisnjena.⁵ Bila pa je več kot didaktični pripomoček; z glasbeno vsebino, oprto na ljudsko (slovensko in češko) dediščino, je bila v skladu tudi z aktualnimi narodnimi težnjami. Za potrebe glasbene šole je GM do prve vojne izdala še Hubadov učbenik *Splošna, elementarna glasbena teorija ali začetni nauk o glasbi* (razmnoženo za interno rabo, 1902) in Zöllnerjevo vadnico *Štirideset vaj v petju* (domnevno 1908).

Navdušenje za ljudsko dediščino, ki je v 19. stoletju naraščalo skupaj s tedaj prebujeno narodno zavestjo, je spodbujalo učitelje, da so za najmlajše učence pisali priredbe ljudskih pesmi. Ljudska pesem je bila osrednje sredstvo za poučevanje osnov zahodnoevropske umetne glasbe še v prvih desetletjih 20. stoletja (Dullea 2008-9: 35). Najmlajšim učencem violine sta učitelja Žiga Polašek in Josip Vedral namenila zbirko priredb ljudskih pesmi *Slovenski mladini. Album 25 slovenskih pesmi za gosli s spremljevanjem klavirja* (1913). Še pred prvo vojno je pričel na šoli GM poučevati klavir Josip Pavčič, ki je za učence prirejal ljudske pesmi. Zbirka teh priredb z naslovom *Klavirski album za slovensko mladino* je izšla prvič po vojni leta 1919, njeni ponatisi v naslednjih desetletjih pa pričajo, da je svoj didaktični namen ohranila še mnoga desetletja.

4 Skupne vaje so bile v učnem načrtu zapisane v razdelku VI.: »četveročno na klavirju, za dva klavirja, za klavir in gosli, za klavir in samospjev, za klavir in zbor, za klavir gosli in petje, za mali orkester«. Gl. *Učni načrt šoli »Glasbene Matice« v Ljubljani*, str. 10. Dokument hranijo v društvenem arhivu v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici.

5 Foerster je teoretične napotke in navodila za izvajanje v tem učbeniku napisal v slovenskem in nemškem jeziku.

Razvoj teoretičnega in inštrumentalnega pouka – pot do izobraževanja poklicnih glasbenikov

Na začetku 20. stoletja je bila šola GM osrednja ljubljanska glasbena šola. Rezultate šolske dejavnosti GM so po eni strani odražali kvantitativni kazalci – vse večje število vpisanih učencev in zaposlenih učiteljev – po drugi strani pa kvalitativni kazalci – podaljševanje glasbenega šolanja pri posameznem predmetu in razširjanje predmetnika. Največji delež so takrat še vedno zavzemali učenci klavirja; ti so večinoma ostali ljubiteljski glasbeniki, ki so muziciral v okviru domačega salona. Odbor GM se je vse bolj zavedal, da je potrebno v razvojne načrte vključiti tudi orkestralno glasbo, ki se je v večjih evropskih središčih vse bolj uveljavljala že od sredine 19. stoletja. V pogledu šolanja orkestrskih glasbenikov je bil pereč zlasti problem izobraževanja pihalcev in trobilcev. Ti so bili potrebni za izpolnitev načrtov Slovencev, da bi ustanovili svoj civilni koncertni orkester in s tem za izvedbo društvenih koncertov z vokalno-inštrumentalnim repertoarjem ne bi bilo potrebno najemati vojaških godbenikov. Oddelek za pihala in trobila so zaradi malomarnega odnosa učencev in neznatnih uspehov že leta 1892 opustili (*Poročilo o delovanji »Glasbene Matice« za leta 1888/9, 1889/90, 1890/1, 1891/2, 1892/3:* 27), potem pa ga na začetku 20. stoletja znova vzpostavili, a delež učencev pihal in trobil je bil tudi takrat še zelo skromen. Statistični podatki so nazorni. V šolskem letu 1909/10 je bilo na šoli GM vpisanih blizu 600 učencev, od tega se je več kot 200 učencev učilo klavir, več kot 100 violino, 2 čelo, 1 kontrabas, 10 flavto, 2 klarinet, po 1 učenec pa oboo, rog in pozavno. Pihala in trobila se je učilo torej komaj 4 odstotke vpisanih učencev (*Izvestje »Glasb. Matice« v Ljubljani in podružnic v Kranju, Gorici in Trstu o 38. društvenem letu 1909/10:* 27).

Novo zarezo v razvoju glasbenega izobraževanja je pomenila prenova učnega načrta leta 1906 (*Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani o 35. društvenem letu 1906/7:* 24–31). Za klavirski pouk po končanem osmem razredu so v učnem načrtu zapisali tudi program višje šole s seznamom skladb za nadarjene učence. »Skupne vaje« so bile namenjene pripravam za komorno in orkestralno igro. Le v grobem zasnovan je bil štiriletni načrt za učenje violončela in flavte. Da je poučevanje pihal in trobil slabo napredovalo, kaže zapis, da se pouk viole, kontrabasa, klarineta, roga, trobente in pozavne »otvori, kadar se oglasi zadostno število učencev« (*Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani o 35. društvenem letu 1906/7:* 24). Težave so bile predvsem z najemanjem učiteljev za te instrumente. Med teoretičnimi predmeti so poleg splošne glasbene teorije, harmonije in kontrapunkta uvrstili v učni načrt tudi pouk kompozicije in glasbene zgodovine, ki naj bi trajal najmanj dve leti. Za študij kompozicije je bilo potrebno predhodno znanje harmonije in kontrapunkta, dveletni program pa je zajel analizo forme in »poskuse v komponiranju« ljudskih in umetnih pesmi, klavirskih, komornih in orkestralnih skladb v formi sonate ter študij in partiturno igro, ter »poskuse v instrumentaciji manjših klavirskih skladb« (*Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani o 35. društvenem letu 1906/7:* 26). V omenjenem učnem načrtu zajeti program je bil namenjen inštrumentalistom, pa tudi dirigentom in skladateljem, torej različnim profilom poklicnih glasbenikov. S tem je šola GM počasi dosegala višjo (konservatorijsko) raven glasbenega izobraževanja.

Pri izpopolnjevanju učnih načrtov za ustanovitev konservatorija se je vodstvo šole GM zgledovalo tudi pri šoli Hrvaškega glasbenega zavoda (Hrvatski zemaljski glazbeni zavod) v Zagrebu. V tem pogledu je nazorna primerjava omenjenega načrta GM iz leta 1906 z učnim načrtom zagrebške šole, natisnjenim leta 1910 (*Naučna osnova za učenike i učenice glazbene škole Hrvatskoga zemaljskega glazbenoga zavoda u Zagrebu 1910*), ki z bogatejšo vsebino in premišljenim stopenjskim programom predstavlja zasnovano bodočega konservatorijskega izobraževanja. Pouk klavirja in violine je tam potekal na pripravljalni, nižji in višji stopnji, za klavir v vsaki stopnji po tri leta, za violino (in violončelo) v pripravljalni dve, potem pa po tri leta. Imeli so program za kontrabas, flavto, klarinet, oboo, fagot, rog, harfo v nižji in višji stopnji, v vsaki po tri leta. Pouk orgel je trajal tri leta. Teoretična znanja so vključevala splošno teorijo, nauk o harmoniji, kontrapunktu in fugi, kompozicijo. Po eno leto je potekal tudi pouk glasbene zgodovine, hrvaškega jezika, hrvaške poetike, hrvaške literature in italijanskega jezika. Ti dopolnilni predmeti so bili namenjeni izobraževanju profila celostnega poklicnega glasbenika, ki naj bi poleg tehničnih veščin igranja pridobil širši vpogled v umetnost (Kos 1978: 87). Pri tem je potrebno izpostaviti še, da se je načrt glasbenega pouka razlikoval za redne in izredne učence, kar je bilo posledica ločevanja glasbenega izobraževanja za poklicno in za ljubiteljsko delovanje.

Po 1908 se je odbor GM začel intenzivno pripravljati na ustanovitev konservatorija (Budkovič 1992: 279–282, Cigoj Krstulović 2015: 164–166). Smatral je, da je šola GM v 1909/10 v programskem smislu pripravljena za reorganizacijo in formiranje višje (oziroma visoke) stopnje, kar je razvidno tudi iz objave, da nudi glasbena šola izobrazbo v klavirju in violini do »popolne konservatorijske in koncertne višine«, izobrazbo v vseh ostalih inštrumentih do »dostojne usposobljenosti za sodelovanje v orkestru« ter dodatno orkestrske ansambelske vaje in vaje komorne glasbe, izobrazbo v solopetju »do operne in koncertne višine«, znanje znanstveno-teoretičnih ved (glasbene teorije, harmonije in kontrapunkta, kompozicije in glasbene zgodovine) kot predpogoj za skladanje, dirigiranje in zborovodstvo, v zborovskem petju pridobitev znanja za sodelovanje v zborih in na koncertih (*Izvestje »Glasb. Matice« v Ljubljani in podružnic v Kranju, Gorici in Trstu o 38. društvenem letu 1909/10*: 29).

Pridobitev dovoljenja za ustanovitev konservatorija je preprečila prva vojna in z njo izredne politične razmere v monarhiji in prestolnici. Obdobje med letoma 1914 do 1918 pa za šolo GM ni pomenilo stagnacije, kar pričajo statistični podatki: šola GM je imela v šolskem letu 1917/18 več kot 800 učencev, kar je bilo do tedaj največje število učencev; učiteljev je bilo 15 (*Slovenski narod* 1918: 3). Poučevali so teorijo, mladinsko petje, solopetje, klavir, violino, violončelo, harmonijo, flavto in koncertno zborovsko petje. Enako velja za šolo Filharmonične družbe, na kateri so v šolskem letu 1917/18 poučevali teorijo, solopetje, klavir, violino, violo, violončelo in komorno igro. Čeprav je imela štirikrat manj učencev (180) kot šola GM, pa je imela šola Filharmonične družbe v tehničnem in umetniškem smislu zahteven program, kar kažejo njeni učni načrti.⁶

⁶ Prim. *Lehrplan und Lehrstoffverzeichnis für den Unterricht an der Musikschule der Philharmonischen Gesellschaft in Laibach in Verzeichnis des Lehrstoffes welcher an der Musikschulen der Philharmonische Gesellschaft in Laibach in Verwendung ist*. Dokumenta se nahajata v arhivu Filharmonične družbe v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Za kvalitetno izvedbo pouka na tej šoli so poskrbeli izjemni učitelji, ki so vzgojili tudi nekatere mednarodno uveljavljene glasbenike.⁷

Šola in konservatorij Glasbene matice v iskanju narodnega in umetniškega poslanstva (1919–1926)

Ideja o konservatoriju, moderni glasbeno-izobraževalni instituciji, osnovani na narodnih osnovah, se je na začetku 19. stoletja širila po evropskem prostoru. V Pragi je bil konservatorij ustanovljen leta 1811, dunajski konservatorij je leta 1817 ustanovilo Društvo ljubiteljev glasbe (Gesellschaft der Musikfreunde), od srede 19. stoletja pa je institucionalni razvoj višje in visoke stopnje glasbenega izobraževanja še bolj opazen.⁸ Ljubljanski konservatorij GM, ustanovljen leta 1919, je bil zasnovan po vzoru praškega in dunajskega, zgled njegovemu vodstvu pa je bilo tudi delovanje zagrebškega konservatorija, ki je bil ustanovljen tri leta pred ljubljanskim. Namen glasbenega izobraževanja je bil na ljubljanskem konservatoriju enak kot v začetnem obdobju delovanja konservatorijev drugod po Evropi: zagotoviti potrebne strokovne temelje za poklicno glasbeno delo, primerno pevsko, inštrumentalno in teoretično izobrazbo pevovodjem in glasbenim učiteljem, koncertnim in opernim pevcem, opernim in koncertnim dirigentom in inštrumentalistom za igranje v orkestru. Šola za »glasbene inštrumente« je trajala šest do sedem let, enako tudi »šola za glasbeno teorijo«, z oddelki za koncertne, operne, zborovske dirigente in učitelje, ki je obsegala elementarno teorijo, harmonijo, kontrapunkt in kompozicijo, šola opernega in koncertnega petja je trajala šest let (Hubad 1919: 59). Sprva so bili v predmetnik konservatorija vključeni tudi dramatična in operna šola (predvideni so bili trije letniki) ter govorniški tečaj, zato so poleg glasbenikov šolo obiskovali tudi bodoči dramski igralci. Ravnatelj M. Hubad je ob ustanovitvi izpostavil umetniško in narodno poslanstvo konservatorija: »Konservatorij naj bo kulturno svetišče glasbene, operne in dramatične umetnosti. Osamosvoji, pospešuje in z vso skrbnostjo naj goji svojo jugoslovansko glasbeno kulturo do najvišje popolnosti, ki bo mogla tekmovali s svetovnimi kulturnimi narodi. [...] Potrebujemo umetnikov pijanistov, vijolinistov, čelistov, solistov; konservatorično izobraženih glasbenih učiteljev za vse predmete po glasbenih šolah, gimnazijah, učiteljiščih, realkah, licejih, meščanskih šolah; v društvih pevovodij, v gledaliških kapelnikov in korepetitorjev, za koncerte koncertnih dirigentov itd. Resno delujoči konservatorij bo mogel lastne državljane izobraziti in podati svojemu narodu. [...] Gojitev in izobraževanje orkestralnih glasbenikov je za obstoj in delovanje vseh opernih, gledaliških in vojaških orkestrrov v celi Jugoslaviji nujno potrebno, da ne bomo vezani na import iz tujih držav« (Hubad 1919: 59).

⁷ Kvaliteten pouk na šoli Filharmonične družbe so omogočali violinski pedagog Hans Gerstner ter učitelja klavirja Joseph Zöhrer in Gustav Moravec, ki so vzgojili tudi nekatere uveljavljene poklicne glasbenike, med njimi violinista Lea Funtka. Kuret (2005), str. 235–238.

⁸ Na dunajskem konservatoriju so najprej poučevali petje, od leta 1819 do 1834 pa so postopoma dodajali na predmetnik še pouk ostalih inštrumentov in teoretične predmete. Kmalu za Dunajem so konservatorij ustanovili še v drugih bližnjih avstrijskih mestih: Gradcu (1817), Innsbrucku (1819), Linzu (1823), Celovcu (1828) in Mozarteum v Salzburgu (1841). Od srede 19. stoletja je viden institucionalni razvoj v drugih evropskih mestih: v Leipzigu je bil konservatorij ustanovljen leta 1843, v Kölnu 1845, Münchnu 1846, Berlinu 1850, Dresdnu 1856, Bernu 1858, St. Petersburgu 1862, Baslu 1866, Weimarju 1872, v Moskvi in Hamburgu 1873, Budimpešti 1875, Rimu 1877 in v Brnu 1882. Cahn (2001), str. 315–317.

21. maja 1919 so na seji GM sklenili, da začnejo s poučevanjem na predstopnji konservatorija, in septembra istega leta v časopisu *Slovenski narod* objavili termine za sprejemne izpite za klavir, violino, solopetje, harmonijo in kontrapunkt ter za dramatično šolo (*Slovenski narod* 1919: 5). Septembra 1919 se je na šolo GM, ki je obsegala nižjo štiriletno pripravljalo stopnjo ter srednjo in višjo triletno stopnjo, vpisalo skupaj več kot tisoč učencev in študentov. Dramska, operna in orkestralna šola se je konec leta 1919 preimenovala v Jugoslovanski konservatorij za glasbo in igralsko umetnost, ki je na začetku leta 1920 pridobil pravico javnosti in deželno podporo.⁹

Realizacijo ambiciozno zastavljenega izobraževalnega programa na konservatoriju, ki je do leta 1926 deloval pod okriljem GM, so v prvih letih ovirale težave objektivnega in subjektivnega značaja. Ker je društvo moralo samo vzdrževati delovanje konservatorija, je zaradi velikih stroškov zašlo v finančne težave, probleme pa so imeli tudi s pridobivanjem primerno izobraženih učiteljev. Razmere na konservatoriju v prvih letih delovanja nazorno prikaže avtobiografski zapis Vide Jeraj, hčerke učitelja in vodje Orkestralnega društva GM Karla Jeraja, ki je po končanih dveh letih na dunajskem konservatoriju leta 1919 nadaljevala študij violine v Ljubljani: »Trpela sem, ker študij v moji domovini ni potekal po dunajskih merilih. Dopolnilni predmeti so bili namenjeni izobrazbi diletantov. Zahteve minimalne. Violino me je sprva poučeval profesor Zika, ki je kmalu odšel. K sreči sem potem dobila odličnega pedagoga Jana Šlajsa, ki mi je omogočil pravi študij violine. Sam je bil po študiju pri Ševčiku v domovini učenec slovitega volinskega učitelja Grüna v Sankt Petersburgu v Rusiji [...]. Pod vodstvom profesorja Šlajsa sem do leta 1925, po šestih letih, zaključila svoj študij violine z izvedbo koncerta Tora Aulina« (Jeraj-Hribar 1992: 58–59).

S šolskim letom 1926/27 – potem, ko je bil konservatorij podržavljen (leta 1926 delno, naslednje leto pa v celoti) – sta bila šola GM in konservatorij organizacijsko ločena, a sta delovala v istih prostorih in nekateri učitelji so poučevali na obeh izobraževalnih inštitucijah. Hkrati z organizacijo ločenih izobraževalnih ustanov so se predrugučile izobraževalne smernice šole GM. Še naprej je nudila glasbeni pouk ljubiteljem za domače muziciranje, po drugi strani pa je poleg izobraževanja najširših plasti glasbenih ljubiteljev omogočala pridobitev primerne ravni glasbenega znanja za nadarjene učence, ki so se želeli z glasbo ukvarjati poklicno in se vpisati na srednjo in višjo oziroma kasneje tudi visoko stopnjo izobraževanja v okviru konservatorija. Bila je torej tudi predstopnja konservatorija. Po končanem četrtem razredu so učenci opravljali izpit za vstop v konservatorij, se pravi na srednjo stopnjo, lahko pa so nadaljevali šolanje na (nižji) šoli GM. Na šoli GM so poučevali solopetje in vse inštrumente: največ zanimanja je bilo za pouk klavirja in violine, za ostale inštrumente je bilo zanimanje še vedno zelo skromno. Da je tudi v obdobju po prvi vojni izobraževalna dejavnostjo ostala ognjišče vsega društvenega dela GM in šola njegova osrednja os, je simptomatično kazal tudi

⁹ Na odborovi seji GM so odločili o napisu na izdanih spričevalih: »Glasbena matica v Ljubljani – Jugoslovanski konservatorij za glasbo in igralsko umetnost s pravico javnosti temeljem odbora poverjenišva za uk in bogočastje v Ljubljani št. 6453 z dne 5. 1. 1920«. Gl. XIII. odborova seja dne 28. prosinca 1920.

vokalno-instrumentalni nastop učencev šole GM ob petdesetletnici njenega delovanja leta 1932. Šola GM je do druge vojne ostala osrednja in največja ljubljanska glasbena šola.¹⁰

Izvenšolsko glasbeno izobraževanje v GM je potekalo v sklopu vaj in nastopov društvenega orkestra in pevskega zbora, ki sta vseskozi ostala ljubiteljska. Z vajami so ljubiteljski glasbeniki izboljševali tehnične sposobnosti igranja oziroma pevske sposobnosti, z urjenjem zahtevnega programa in s samimi nastopi pridobivali umetniške izkušnje. Orkestralno društvo GM, ustanovljeno leta 1919, je bilo učilnica ne samo za ljubiteljske, temveč tudi za bodoče poklicne glasbenike, saj so v njem igrali tudi študenti konservatorija.

Poleg zavzemanja za umetniški napredek so delovanje GM tudi v obdobju med obema vojnama vodili prosvetni nameni. Katere nazore o pomenu glasbene vzgoje je zagovarjal odbor GM vse od ustanovitve in tudi v obdobju med obema vojnama, dobro ponazarjajo misli iz govora Julija Betetta, ravnatelja konservatorija in šole GM na slovesnosti ob 10-letnici podržavljenja konservatorija leta 1936: »Prava umetnost, pa najsi bo katerikoli vrste, je in mora biti naša kulturna dobrina. Prava umetnost, ki išče oploditve v lastnem narodu, ki se razvija v svojih izraznih sredstvih ne samo z vidika splošnih umstvenih dognanj, temveč išče izraza v svojstvenem psihološkem razpoloženju naroda, je kakor blagodejno sonce, ki nam po strašni nevihti obuja vero v jutrišnji dan. [...] Glasba, katere neizpodbiten vpliv na duševno razpoloženje človeka je dognan, kaže pot, po kateri nam je kreniti v kraljestvo sonca, kjer vlada plemenito čustvovanje do svojega bližnjega, ki edina zamore ustoličiti zakone harmonske modulacije v pravcu, ki nas povede do blagoglasnega zaključka iz disonanc duševne razrvanosti današnjih dni. [...] Za pravilno spoznavanje in umevanje glasbe, te najpopularnejše in širokim plastem najbližje in najdstopnejše umetnosti, pa je potrebna pravilna glasbena vzgoja. Baviti se z umetnostjo glasbe, spoznavati njene tajnosti oplemeniti duševno nastrojenje, izoblikuje značaj. [...] Pravičen, sistematičen glasbeni pouk izoblikuje disciplino v svetu duševnosti in čustvenosti posameznika, ga vzgaja h kritičnemu opazovanju in dojetanju« (Betetto 1936: 4–5).

Ustanovitev konservatorija Glasbene matice – mejnik v razvoju glasbenega izobraževanja?

Z ustanovitvijo konservatorija je odbor GM izpolnil najpomembnejši cilj, zastavljen že ob svoji ustanovitvi – vzpostavil je institucionalne temelje izobraževanja poklicnih glasbenikov. Ob tem se postavlja vprašanje ali, oziroma kakšen mejnik je pomenila ustanovitev konservatorija v razvoju glasbenega izobraževanja na Slovenskem. Da je ustanovitev konservatorija, ki je prva leta deloval pod okriljem društva, pomenila šele izhodišče za novo kvalitativno razvojno raven glasbenega izobraževanja, poleg zgoraj omenjenih avtobiografskih spominov ene izmed prvih študentk Vide Jeraj simptomatično razkrije tudi zapis Stanka Vurnika iz leta 1929 v reviji *Dom in svet*. V njem se je zavzel za modernizacijo konservatorija, prenavo programa, učnih metod in učnega gradiva, ki bi

¹⁰ V novih političnih razmerah po koncu prve vojne je šola Filharmonične družbe prenehala delovati. V Ljubljani sta tedaj delovali tudi Orglarska šola in od leta 1927 glasbena šola Narodno-železničarskega društva Sloga, obe sicer z drugačnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji in glasbenimi ambicijami kot šola GM. Budkovič (1995), str. 240–268.

omogočili razvoj od »obrnitiško-rokodelskega« pouka do izobraževanja »glasbene inteligence v višjem smislu umetnostne izobrazbe«, poleg izobraževanja poustvarjalcev je predlagal tudi torej tudi izobraževanje skladateljev, kar bi omogočalo razvoj komorne in orkestralne glasbe (Vurnik 1929: 63–64).

Postopni razvoj (modernizacija) pouka v naslednjih dveh desetletjih, ki so ga omogočali znanje in izkušnje njegovih nosilcev (učiteljev), so omogočili izpolnitev v tehničnem in umetniškem pogledu dovolj visoke ravni poučevanja za specializacijo raznovrstnih glasbenih poklicev. V naslednji razvojni fazi izobraževanja – z ustanovitvijo Glasbene akademije leta 1939, ki je imela položaj visoke šole, in še bolj po koncu druge vojne – so glasbene razmere omogočale primerno strokovno podlago, da so se zgoraj omenjene Vurnikove zahteve lahko postopno uresničevale. V tej fazi je bilo omogočeno tudi izobraževanje inštrumentalnih solistov – virtuozov ter skladateljev, kar je bil potreben pogoj za glasbeno ustvarjalnost in poustvarjalnost, primerljivo z drugimi evropskimi mesti.

Literatura

Anonimno, 1884. Glasbena Matica. *Slovenski narod*, let. 17, št. 58, str. 2.

Anonimno, 1918. Občni zbor »Glasbene Matice«. *Slovenski narod*, let. 51, št. 156, str. 3.

Anonimno, 1919. Konservatorij »Glasbene Matice«. *Slovenski narod*, let. 52, št. 214, str. 5.

Betto, Julij. 1936. 10 let državnega konservatorija. *Poročilo o šolskem letu 1935–36*. Ljubljana: Državni konservatorij in šola Glasbene matice, str. 4–5.

Budkovič, Cvetko. 1992. *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem I. Od začetka 19. stoletja do nastanka konservatorija*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Budkovič, Cvetko. 1995. *Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem II. Od nastanka konservatorija do Akademije za glasbo 1919–1946*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Cahn, Peter. 2001. Conservatories. III. 1790–1945. 3. Germany and Central Europe. V: Sadie, Stanley in Tyrrell, John (ur.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, zv. 6. London: Macmillian, 2001, str. 315–317.

Cigoj Krstulović, Nataša. 2000. Gerbič in Glasbena matica. V: Škulj, Edo (ur.): *Gerbičev zbornik* (Knjižnica Cerkvenega glasbenika, Zbirka 5, Knjižna zbirka, zv. 14). Ljubljana: Družina, str. 127–138.

Cigoj Krstulović, Nataša. 2015. *Zgodovina, spomin, dediščina. Ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Dullea, Rhoda. 2008-9. Populism and folklorism in Central European music pedagogy of the nineteenth and early twentieth centuries. *Journal of the Society for Musicology in Ireland*, let. 4, str. 35–53.

Fend, Michael in Noiray, Michel (ur.). 2005. *Musical education in Europe (1770–1914): Compositional, institutional and political challenges*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag.

Foerster, Anton. 1886–1890. *Teoretično-praktična klavirska šola / Theoretisch-praktische Klavierschule*. Ljubljana: Glasbena matica.

Hubad, Matej. 1919. Jugoslovanski konservatorij Glasbene Matice v Ljubljani. *Cerkveni glasbenik*, let. 42, št. 7–9, str. 59.

Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani. 1894. Ljubljana: Glasbena matica.

Izvestje »Glasb. Matice« v Ljubljani in podružnic v Kranju, Gorici in Trstu o 38. društvenem letu 1909/10. 1910. Ljubljana: Glasbena matica.

Izvestje »Glasbene Matice« o 36. društvenem letu 1907/8. 1908. Ljubljana: Glasbena matica.

Izvestje »Glasbene Matice« v Ljubljani o 35. društvenem letu 1906/7. 1907. Ljubljana: Glasbena matica.

Jeraj-Hribar, Vida. 1992. *Večerna sonata. Spomini z Dunaja, Pariza in Ljubljane 1902–1933*, po pripovedovanju zapisal Marjan Kovačevič, uredil Marko Uršič. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kos, Koraljka. 1978. Razdoblje Vjekoslava Klaića 1890–1920. *Arti musices*, let. 9, št. 1–2, str. 81–106.

Kuret, Primož. 2005. *Ljubljanska Filharmonična družba 1794–1919. Kronika ljubljanskega glasbenega življenja v stoletju meščanov in revolucij* (zbirka Korenine). Ljubljana: Nova revija.

Lehrplan und Lehrstoffverzeichniss für den Unterricht an der Musikschule der Philharmonischen Gesellschaft in Laibach. Ljubljana: Filharmonična družba.

Naučna osnova za učenike i učenice glazbene škole Hrvatskoga zemaljskega glazbenoga zavoda u Zagrebu. 1910. Zagreb: Hrvatski zemaljski glazbeni zavod.

Neunter Jahres-Bericht der philharm. Gesellschaft in Laibach vom 1. Oktober 1871 bis letzten September 1872. 1872. Ljubljana: Filharmonična družba.

Okoliš, Stane. 2016. Ustanovna določila prve javne glasbene šole na Slovenskem. V: Okoliš, Stane in Gruden, Neža (ur.): *Dostopno in plemenito. Katalog razstave ob 200-letnici ustanovitve prve javne glasbene šole v Ljubljani*, Ljubljana: Zveza slovenskih glasbenih šol in Šolski muzej, str. 32–37.

Poročilo o delovanji »Glasbene Matice« za leta 1888/9, 1889/90, 1890/1, 1891/2, 1892/3. 1893. Ljubljana: Glasbena matica.

Pravila Glasbene Matice v Ljubljani. 1872. Ljubljana: Glasbena matica.

Richter, Christoph. 1997. *Musikausbildung*. V: Finscher, Ludwig (ur.): *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, zv. 6, 2. izdaja, Kassel [...]: Bärenreiter, str. 1016–1035.

Schulordnung für die Musikschule der philharmonischen Gesellschaft in Laibach. 1875. Ljubljana: Filharmonična družba.

Schulstatut der phiharmonischen Gesellschaft in Laibach, 1887. Ljubljana: Filharmonična družba.

Steska, Viktor. 1929. Javna glasbena šola v Ljubljani. *Cerkveni glasbenik*, let. 52, št. 1–2, str. 22–25; št. 3–4, str. 52–55; št. 5–6, str. 82–86; št. 7–8, str. 115–118; št. 9–10, str. 143–148; št. 11–12, str. 179–182.

Verzeichnis des Lehrstoffes welcher an der Musikschulen der Philharmonische Gesellschaft in Laibach in Verwendung ist. 1902. Ljubljana: Filharmonična družba.

Vurnik, Stanko. 1929. Glasba. Slovensko glasbeno življenje l. 1928. *Dom in svet*, let. 42, št. 1–2, str. 63–64.

Summary

The conception of public music education in the nineteenth-century Slovenian territory was primarily developed in line with the requirements of music practice. The establishment of public music schools also encouraged the consideration of ethical impacts of music-making, which shaped the history of the idea of the European and particularly German area. This Enlightenment idea influenced the understanding of the importance that singing had in general education as well as for raising national consciousness. The organisation of the first public music schools across the Slovenian provinces reflected the general and music-historical development, and the contents of music education in individual institutional frameworks were conditioned on different understandings of music.

Until World War I, the Ljubljana-based Glasbena matica Music School (founded 1882) was the central and the largest institution of music education in the Slovenian territory, which, alongside the Philharmonic Society, set the institutional frameworks for teaching amateur and professional musicians. The Glasbena matica Music School was the result of Slovenian aspirations towards achieving cultural independence from the state-imposed culture, which was based on the German language. Its primary objective was to promote the artistic development of Slovenian music. In quantitative terms, the Glasbena matica Music School was making relatively great strides, with nearly five hundred students in the academic year of 1907/8, about three times the number than the School of the Philharmonic Society.

The organisation and teaching methods at the Ljubljana-based Glasbena matica Music School were dictated by the music conditions as well as the guiding principles of cultural nationalism, i.e. Central European populist ideas on education for the masses and the use of folksongs as teaching material. Choir singing was compulsory for all pupils and singing instruction also set the basis of instrumental and theoretical instruction. Beside choir and solo singing instruction provided by the school, the greatest progress was made in the piano and violin instruction. In light of the bourgeois music practice, piano students,

unsurprisingly, made up the largest proportion of all students, most of whom remained amateur musicians performing for domestic salon entertainment. As for orchestral music education, which the society's board encouraged at the beginnings of the twentieth century, the teaching of wind and brass instruments posed the most pressing problem. The Glasbena matica Music School prepared the ground for the establishment of its conservatory by raising the difficulty level of instruction and the progressive introduction of instruction for all instrumental and theoretical subjects. The dynamic period at the turn of the nineteenth and twentieth centuries was marked by curricular reforms (1887, 1894, and 1906) and editions of original textbooks for singing, piano and violin instruction.

With the establishment of the conservatory in 1919, Glasbena matica achieved its most important objective and set the professional foundations for the spread of professional music work. The conservatory operated under Glasbena matica until 1926, after which it was nationalised. Its national and artistic mission came to full fruition with the progressive development (modernisation) of instruction over the next two decades, when the teachers' expertise, experience and skills could finally ensure the acquisition of knowledge in a wide array of music professions. At that stage, education was also provided to instrumental solo players–virtuosos, as well as composers, which was a necessary prerequisite for setting the basis for all forms of national music practice that would be on a par with other European cities.